

L'ÚS DE LA LLENGUA CATALANA A IB3 TELEVISIÓ

Gabriel Bibiloni

Universitat de les Illes Balears

1. AQUEST REPORT

L'objectiu d'aquest estudi és conèixer el tractament i la qualitat de la llengua catalana a IB3 Televisió, la televisió pública autonòmica gestionada pel Govern de les Illes Balears. Per a això hem enregistrat tota l'emissió d'aquest canal durant una setmana completa (del 6 al 12 de març de 2006), de les 8 del matí fins a l'acabament de les emissions (excloent els programes que s'emeten en repetició durant la nit). Un cop obtingut tot aquest material ha estat analitzat acuradament.

És una iniciativa totalment particular, feta amb la intenció de conèixer i fer conèixer als possibles interessats part de les característiques d'un mitjà de comunicació públic, fet amb els diners de tots els ciutadans, que per això mateix ha de poder ser objecte d'avaluació i de crítica objectiva.

2. LA PROGRAMACIÓ

La programació d'una setmana a IB3 Televisió consisteix en els continguts següents (prenem com a referència la setmana estudiada).

Informatius:

- Tres informatius diaris, un el migdia (45 minuts), un el vespre (45 minuts) i un la nit (15 minuts).
- Dos informatius de cap de setmana, un el migdia (40 minuts) i un el vespre (30 minuts).

Actualitat general:

- Un programa de resum de l'actualitat setmanal (*Set de notícies*, 40 minuts).

Magazins:

- Dos magazins diaris (dies feiners) amb temes d'actualitat, un de matinal (*Balears dematí*, 75 minuts) i un altre de vespertí (*Balears directe*, 45 minuts); i un altre, també diari, de contingut més superficial (*Tres i més*) a la sobretaula, de prop de dues hores.

- Un magazín setmanal (*Bona nit, Balears*, 90 minuts), amb entrevistes i debats.

Actualitat específica:

- Un programa setmanal d'actualitat agrària (*El camp*, 30 minuts).
- Un programa setmanal d'actualitat turística (*L'Ofre*, 45 minuts).
- Un programa setmanal sobre actualitat parlamentària (*Parlament*, 30 minuts).
- Un programa setmanal sobre les activitats de policies, bombers i cossos similars (*Factor humà*, 30 minuts).
- Un programa setmanal sobre hípica (*Trot*, 20 minuts).

Programes d'entrevistes:

- *Punt de trobada* (90 minuts, setmanal).
- *Schwartz & Co.* (30 minuts, setmanal), en espanyol.
- *Mira lo que hay* (45 minuts, setmanal), en espanyol.

Divulgació:

- Un programa diari (dies feiners) de cuina (*Sa nostra cuina*, 20 minuts) emès el matí i l'horabaixa.
- Un programa setmanal sobre problemes i comportaments personals, amb un psiquiatre convidat (*Així és la vida*, 60 minuts).
- Un programa setmanal de divulgació de la història de les Illes (*Una ullada cap enrere*, 30 minuts).
- Un programa d'imatges de les Illes (*Balears des de l'aire*, 30 minuts).
- Un programa de divulgació sanitària (*Salut i força*, 60 minuts).

Infantil:

- Dues hores diàries aproximadament de programació infantil (una hora el matí i una altra l'horabaixa), feta de dibuixos animats de producció estrangera doblats al català local i alguns miniespais educatius de producció pròpia). El seu nom és *Mira sa tele*.

Dramàtics:

- Un programa dramàtic de producció pròpia (*Vallterra*, 30 minuts) ambientat a Mallorca.

Films i sèries:

- 5 sèries d'emissió diària: *Magnum*, *Hércules*, *La ley de la bahía*, *Brujas* i *Xena*.
 - Tres sèries emeses dos dies per setmana (dissabte i diumenge): *Skippy*, *Las aventuras de Shirley Holmes* i *Frecuencia 04*.
 - Tres sèries emeses un dia per setmana (diumenge): *Paciencia de ángel*, *Eyes* i *Doctor en Alaska*.
- (Totes les sèries són de producció estrangera i doblatge espanyol.)
- Durant la setmana analitzada s'han emès 10 llargmetratges, de producció estrangera i doblatge espanyol.

Entreteniment:

- Un concurs de cançó (*Nit d'èxits*, 30 minuts).
- Un programa d'humor, en espanyol (*Encastados de la vida*, 60 minuts).

Esports:

- Dos programes setmanals sobre futbol: *Temps afegit* (50 minuts) i *Joc i gols* (60 minuts).
- Un programa setmanal d'actualitat esportiva (+ *q esports*, 30 minuts).
- Durant la setmana analitzada, retransmissió de tres partits de futbol.

Religió:

- Un programa religiós (*Eucarística*, 45 minuts), amb missa inclosa.

3. LES LLENGÜES

IB3 s'ha proclamat sempre una televisió bilingüe. D'acord amb els nostres càlculs, el català ocupa el 57,8 per cent de l'emissió, i el castellà, el 42,2 per cent. Els caps de setmana l'espanyol té una presència sis punts més alta. Les taules següents en mostren més detalls.

Taula 1. Repartiment del català i del castellà a la programació d'IB3 TV

<i>Dia</i>	<i>Temps d'emissió en català</i>	<i>Percentatge</i>	<i>Temps d'emissió en espanyol</i>	<i>Percentatge</i>
Dilluns	10 h 20'	63,6	5 h 55'	36,4
Dimarts	11 h 55'	73,7	4h 15'	26,3
Dimecres	9 h 35'	53,2	8 h 25'	46,8
Dijous	10 h 20'	59,6	7 h	40,4
Divendres	7 h 45'	51,9	7h 10'	48,1
Dissabte	8 h 40'	49	9 h	51
Diumenge	9 h	54,8	7h 25'	45,2
Total feiners		60,4		39,6
Total cap de setmana		51,8		48,2
TOTAL		57,8		42,2

Normalment el català és la llengua dels programes de producció pròpia (incloent els encarregats a productores insulars), amb l'excepció de tres programes (l'humorístic *Encastados de la vida* i els programes d'entrevistes *Swartz & Co.* i *Mira lo que hay*), aquests dos darrers presentats per dos periodistes forans que

no parlen català. L'espanyol és la llengua que s'ofereix en els doblatges de tots els films i sèries.

Aquesta situació vulnera greument l'article 28 de la Llei de normalització lingüística, que diu que "El català ha de ser la llengua usual en emissores de ràdio i de televisió i en altres mitjans de comunicació social de

titularitat de l'Administració Autònoma o sotmesos a la seva gestió."

Cal dir també que, d'acord amb un conveni signat entre la Generalitat de Catalunya i el Govern de les Illes Balears, IB3 podria tenir accés gratuït a tots els doblatges del fons de la Corporació Catalana de Ràdio i Televisió. Els directius d'IB3 han manifestat reiteradament que aquests doblatges no els interessien.

4. LA LLENGUA DE LA PUBLICITAT

La primera dada a destacar és l'escassetat d'anunciants. De dilluns a divendres hem comptat només 19 anunciants, tot i que una part dels anuncis són exhibits reiteradament. El cap de setmana apareixen 9 anunciants més, cosa que fa un total durant la setmana de 28 anunciants.

Vora l'onze per cent de la publicitat procedeix d'anunciants de les Illes Balears, mentre que el 89 per

cent restant correspon a campanyes de les grans empreses que actuen en el mercat publicitari espanyol.

El caràcter bilingüe d'IB3, i sobretot la insistència en el missatge bilingüista, ha determinat que la publicitat en aquest canal sigui aclaparadorament en espanyol (el 77,6 per cent de la publicitat –computat en temps– davant el 22,4 per cent en català). Si considerem la publicitat inserida per anunciant de les illes, el català ocupa el 65,7 per cent, i el castellà, el 34,3; però, com s'ha dit, aquesta publicitat a penes representa l'onze per cent del total. Respecte a la publicitat inserida pels anunciant del mercat espanyol, el castellà arriba al 83 per cent, tot i que la immensa majoria d'aquests anuncis disposen d'una versió catalana, que ha estat exhibida per altres canals de televisió, com TV3.

Les taules següents indiquen el nombre d'exhibicions de cada un dels espots per dies. Òbviament, no considerem ara la publicitat interna del canal, molt abundant (vegeu la taula 4), sinó únicament la publicitat "normal".

Taula 2. Publicitat per llengües i per tipus d'anunciant (les xifres indiquen el nombre de vegades que s'exhibeix cada anunci)								
1. Anuncis en espanyol								
1.1. Anunciants àmbit estatal								
	<i>Di</i>	<i>Dm</i>	<i>Dc</i>	<i>Dj</i>	<i>Dv</i>	<i>Ds</i>	<i>Dm</i>	<i>Total</i>
As						3		3
Banco Santander	2					1	2	5
Bref	3	5	2	1	5	3	3	22
CAM						3		3
Citroen	3	3	3	4	4	3	4	24
El País	26	26	27	22	26	23		150
Endesa						5	6	11
Fénix Directo	3	6	2	6	3	3	4	27
Halcón Viajes	10	11	10	10	11	10	2	64
Ikea	4	4	3	7	7	6	5	36
Once				3	3	3	3	12
Ono	6	7	8	7	5	4	6	43
Renault	3	7	6	6	6	8	9	45
Vodafone						3		3
Cadena Ser						2		2
Ya.com							2	2
Total anunciant àmbit estatal	60	69	61	66	70	80	46	452

1.2. Anunciants Illes Balears								
	<i>DI</i>	<i>Dm</i>	<i>Dc</i>	<i>Dj</i>	<i>Dv</i>	<i>Ds</i>	<i>Dm</i>	<i>Total</i>
Unidad Oftalmica Balear	1	1		1	1		2	6
Hipercentro		2	5		5			12
Total anunciants Illes Balears	1	3	5	1	6		2	18
Totals anuncis en espanyol	61	72	66	67	76	80	48	470
2. Anuncis en català								
2.1. Passats per altres canals del Principat								
	<i>DI</i>	<i>Dm</i>	<i>Dc</i>	<i>Dj</i>	<i>Dv</i>	<i>Ds</i>	<i>Dm</i>	<i>Total</i>
As						3		3
El Corte Inglés	6	6	6	6	4	4	4	36
Estrella Dam						3		3
Once	1	2	2			1		6
Toyota						3		3
Vodafone				1				1
Total passats per altres canals del Principat	7	8	8	7	4	14	4	52
2.2. Fets per a IB3								
	<i>DI</i>	<i>Dm</i>	<i>Dc</i>	<i>Dj</i>	<i>Dv</i>	<i>Ds</i>	<i>Dm</i>	<i>Total</i>
Auditori de Palma			2	1				3
Cocinart	5	5	5	5	5			25
Estrella Dam							3	3
Govern Balear. Pla d'Innovació						2	3	5
La Caixa (anunci "doblats")	7	8	6	5	4	2	4	36
Once	1	1						2
Sa Nostra			1	1	3	1		6
Total fets per a IB3	13	14	14	12	12	5	10	80
Total anuncis en català	20	22	22	19	16	19	14	132
3. Anuncis bilingües								
	<i>DI</i>	<i>Dm</i>	<i>Dc</i>	<i>Dj</i>	<i>Dv</i>	<i>Ds</i>	<i>Dm</i>	<i>Total</i>
Gesa	1	1	1	1	1			5
Quely	1	1	1	1	1			5
Total anuncis bilingües	2	2	2	2	2			10
Total anuncis	83	96	90	88	94	99	62	612

Percentatge d'anuncis en espanyol: 77,6

Percentatge d'anuncis en català: 22,4

	<i>Dl</i>	<i>Dm</i>	<i>Dc</i>	<i>Dj</i>	<i>Dv</i>	<i>Ds</i>	<i>Dm</i>	<i>Total</i>
Unidad Oftálmica Balear	1	1		1	1		2	6
Hipercentro		2	5		5			12
Auditòrium de Palma			2	1				3
Cocinart	5	5	5	5	5			25
Govern Balear. Pla d'Innovació						2	3	5
Sa Nostra			1	1	3	1		6
Gesa	1	1	1	1	1			5
Quely	1	1	1	1	1			5
Total	8	10	15	10	16	3	5	67

Percentatge sobre el total: 10,9

En català: 65,7

En espanyol: 34,3

	<i>Dl</i>	<i>Dm</i>	<i>Dc</i>	<i>Dj</i>	<i>Dv</i>	<i>Ds</i>	<i>Dm</i>	<i>Total</i>
Falques de promoció de programes	48	52	50	62	55	42	43	352

5. LA PRONUNCIACIÓ

Per a mesurar la qualitat de la llengua d'IB3 el primer que cal tenir en compte és la dicció dels locutors. La fonètica és la cara de la llengua, allò que dona la primera imatge d'aquella als receptors. Separarem tot el personal locutant en diferents apartats:

Entre els presentadors principals de programa sembla que hi ha un empat numèric entre els qui mostren una dicció totalment correcta i aquells que presenten una fonètica amb alguna classe de problema, i, fins i tot, apareix algun cas isolat de pronunciació desastrosa. En general, els presentadors

principals dels informatius tenen una pronúncia acceptable (vegeu la taula 5).

En un segon apartat tenim els que anomenariem locutors secundaris: col·laboradors d'informatius que llegeixen les seves cròniques, col·laboradors regulars de programes de tipus magazín o semblants i locutors que posen veus en off a diversos programes. Hem identificat i analitzat 90 d'aquestes veus, i podem dir que les que no presenten cap vici de pronunciació, és a dir les que mostren una pronunciació correcta, representen el 40 per cent (36 persones). El 60 per cent

restant (54 persones) tenen una pronúncia dolenta o molt dolenta. El defecte de pronunciació més estès és el *betacisme* (confusió de les articulacions dels sons de *b* i de *v*), seguit de la *ela bleada* (articulació d'aquest so a la manera castellana) i el *ieisme* de tipus castellà (articulació de *ll* com a *y* consonàntica espanyola). Els locutors amb el vici de la *ela bleada* representen el 60 per cent dels considerats en aquest apartat, i els *ieistes*, al voltant d'un 10 per cent. Altres vicis de dicció, més minoritaris són la no sonorització de les essos finals de paraula seguides de mot començat en vocal, l'apitxament de *x* inicial (*txerrar*), i no manquen alguns casos de vocalisme xava (substitució de la vocal neutra per una *a* clara).

Els actors de programes dramàtics (de fet només n'hi ha un, *Vallterra*) mostren en general una dicció dolenta o molt dolenta. Només n'és una excepció el personatge principal de la sèrie i alguna altra veu isolada. Els defectes són els mateixos assenyalats al paràgraf anterior: *ela bleada*, *ieisme*, *betacisme*, *apitxament*, manca de sonorització de essos i algun altre.

En canvi, cal dir que és magnífica la pronúncia dels dobladors de dibuixos animats, cosa que mostra una feina de selecció de dobladors ben feta.

6. ELS ACCENTS

IB3 Televisió mostra una pluralitat d'accents, tant de les diverses illes com d'altres territoris de parla catalana, cosa que creiem del tot encertat.

7. L'ESTÀNDARD I LES FORMES DIALECTALS

El segon element que s'ha de considerar és l'adequació de la llengua utilitzada als registres propis dels programes. O, dit més senzillament, l'ús o manca d'ús d'un català ajustat al patró normatiu i estàndard en els moments que aquest és requerit. En relació amb aquest punt cal distingir els apartats següents:

a) Els programes de tenor formal, amb text pre-elaborat i llegit en el teleprompter (com els informatius, *L'Ofre*, *Una ullada cap enrere*, *Set de Notícies*, *El Camp* i *Parlament*) utilitzen un model adequat i correcte.

b) Els presentadors principals de programes de tenor formal però amb contingut lingüístic espontani (és a dir quan aquests presentadors improvisen) no solen utilitzar un model lingüístic adequat, sinó excessivament dialectal, tot i que alguns (pocs) mostren una certa voluntat i un cert esforç per a situar-se en el punt just.

c) Els col·laboradors o locutors secundaris mostren la mateixa pràctica, en general, assenyalada en el punt precedent.

d) L'únic programa clarament informal, que es prestaria a un llenguatge més laxament dialectal, *Encastados de la vida*, es fa en castellà.

e) La publicitat interna de la casa, és a dir els espots de promoció dels programes, són en un llenguatge dialectal completament inadequat. Això és un punt greu, atès que essent llengua formal i no espontània no hi ha cap motiu per a sortir del model normatiu.

f) Els diàlegs dels doblatges dels dibuixos animats (els únics doblatges existents en el canal) utilitzen també un model de llengua completament inadequat. Tractant-se d'uns personatges no ubicats en el context

cultural balear, tampoc no hi ha cap motiu per a no usar el model normatiu i fer un doblatge útil per a qualsevol part de la comunitat lingüística.

8. LA CORRECCIÓ LINGÜÍSTICA

En tercer lloc, pel que fa a qualitat de llengua, considerem la correcció lingüística entesa en el sentit de genuïtat o absència d'interferències d'altres llengües. Aquí el català d'IB3 és correcte en els programes llegits (informatius i altres) però variable en tots els altres. Pel que fa a programes on el presentador o presentadors no llegeix (improvisa), pensam que, en general, hi ha un nivell de correcció mitjà (hi ha voluntat de no dir castellanismes, tot i que en surten de tant en tant). Amb tot, és preocupant que un petit nombre de presentadors principals de programa facin servir un català absolutament descarat, ple d'incorreccions i amb alguns desbarats estridents. Durant la setmana estudiada hem pogut apuntar errors com els següents, deguts a presentadors principals:

- ens ha coit de sorpresa
- ja la tenim liada
- no comulguen amb les polítiques del Govern
- sa clave és...
- tenc que reconèixer
- altres puestos
- el vaig conèixer a Salsburgo
- s'equipo
- después
- es veteranos
- es sócio
- puestos maravillosos
- estan rebiguent
- tenim que txerrar de carreteres
- s'assumpto
- aquestes fetxes [dates]
- s'once eme [pronunciat *sonthe-eme*]
- estrat mig [mitjà]
- locals d'alterne
- és un fenómeno
- menos
- iceberg pronunciat *itheberg*
- deman un aplaus

Taula 5. Valoració lingüística dels presentadors principals (exclosos els informatius)

<i>Presentador</i>	<i>Tipus de registre</i>	<i>Dicció</i>	<i>Ús de l'estàndard</i>	<i>Correcció (genuïtat)</i>
AA	formal espontani	bona	no	mitjana
AS	formal espontani	dolenta	sí amb reserves	baixa
AM	formal no espontani	bona	sí	alta
BB	formal espontani	bona	no	molt baixa
CH	formal semiespontani	dolenta	sí amb reserves	mitjana
JN	formal espontani	bona	no	mitjana
JC	formal espontani	bona	sí amb reserves	mitjana
JCP	formal no espontani	bona	sí	alta
JF	formal espontani	regular	no	mitjana
JM	formal no espontani	bona	sí	alta
LP	formal espontani	dolenta	no	mitjana
MPJ	formal espontani	regular	no	alta
MC	formal no espontani	regular	sí	alta
MV	formal no espontani	bona	sí	alta
NA	formal espontani	regular	sí amb reserves	mitjana
TM	formal espontani	regular	no	mitjana
TT	formal espontani	regular	no	molt baixa
XT	formal espontani	dolenta	no	mitjana

9. ASPECTES SOCIOLINGÜÍSTICS

A part dels aspectes lingüístics (qualitat de la llengua), interessa analitzar-ne uns altres de sociolingüístics, com el manteniment del català o el pas al castellà quan els entrevistadors s'adrecen a persones monolingües castellanoparlants residents al país. Durant la setmana estudiada hem comptabilitzats 53 casos en què un presentador o entrevistador interpellava persones castellanoparlants. En 37 casos (70 %) l'entrevistador s'ha adreçat en castellà a l'entrevistat, i només en 16 casos (30 %) ha usat el català. Fins i tot hi ha un cas en què el presentador d'un programa de tant en tant es dirigeix al públic en castellà. Aquests comportaments constitueixen una referència molt negativa per als espectadors catalanoparlants i per al procés de normalització lingüística, que necessita models exemplaritzants en els mitjans de comunicació.

Un altre element negatiu és la caracterització de la llengua catalana com a element generador de comicitat que es pot trobar en qualque programa, com *Encastados de la vida*, un programa en espanyol en què el presentador recorre a certes frases en català per a provocar la riada. La imatge d'un mallorquí parlant en castellà al seu públic i utilitzant el català per a fer riure

és l'antítesi de la normalitat i quelcom propi de les èpoques més fosques i patètiques de la denigració del català.

10. CONCLUSIONS

IB3 és una televisió bilingüe, en què el català només ocupa una mica més de la meitat del temps d'emissió. D'altra banda, la publicitat en català representa únicament el 22 per cent del total.

Pel que respecta a la qualitat de la llengua utilitzada, si bé els informatius i alguns programes amb un text escrit i llegit són d'una correcció destacable, en general el català d'IB3 presenta molts de dèficits, que es poden resumir en:

- una dicció deficient en la majoria de locutors,
- manca d'ús de la llengua estàndard o normativa en els programes formals amb parla espontània (textos no llegits),
- manca de la llengua normativa en les falques de promoció dels mateixos programes de la casa,

- criteris lingüístics erronis en els únics doblatges practicats, els dibuixos animats,

- manca de competència lingüística de bastants professionals, incloent alguns presentadors principals, i, en alguns casos, manca de consciència i voluntat respecte a la qualitat lingüística.

Finalment, s'ha de lamentar l'absència d'una norma clara respecte a l'ús lingüístic amb entrevistats castellanoparlants, i el model negatiu que suposa el fet que la major part del personal adopta el castellà en adreçar-se a aquestes persones.